

XII. lepidopterologická konference Olomouc 31.1.2019

Za motýly střední Moravy

Alois Čelechoský
katedra zoologie PřF UP v Olomouci

Motýlí louka v Zoo Ostrava | foto: Pavel Viček

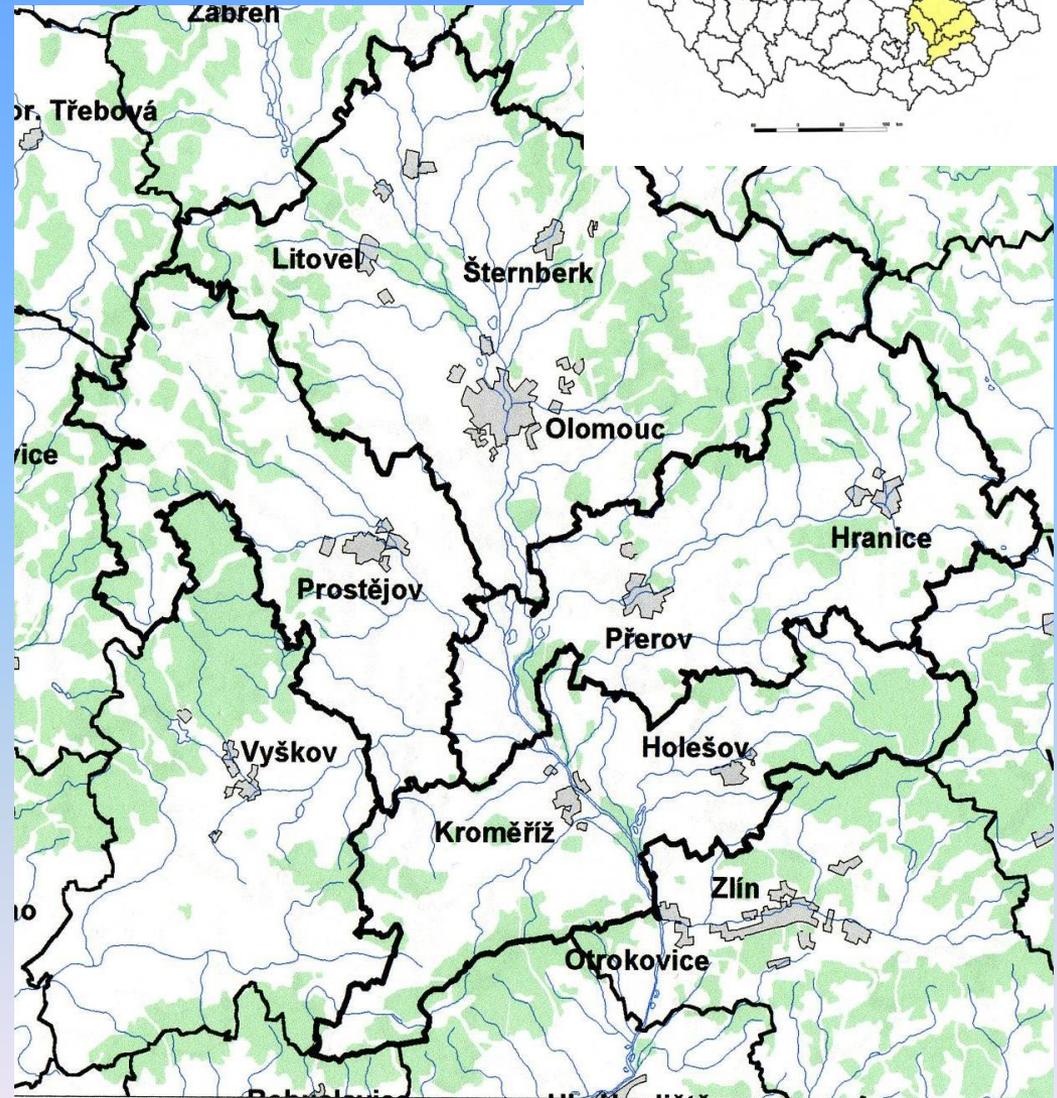
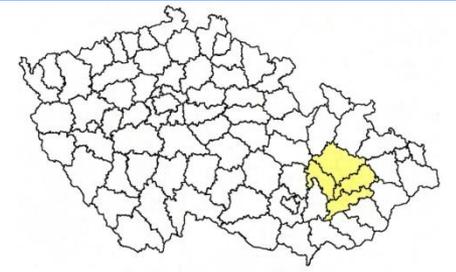
Území střední Morava: OL, PR, PV, KM

Luhy:

- Litovelské Pomoraví
- Chropyňský luh
- Pobečví

Vrchovina a pahorkatiny:

- Nízký Jeseník
- Oderské vrchy
- Helfštýnské vrchy
- Drahanská vrchovina
- Zábřežská vrchovina
- Hostýnské vrchy
- Chřiby
- Litenčická pahorkatina

VÚ Libavá a Březina

Počty druhů denních motýlů střední Moravy

- celkem 131 druhů denních motýlů (81 % z ČR)
- za posledních cca 115 let vymřelo 32 druhů (25 %)

Čeleď	1900-2018	aktuálně	vymizelo	vymizelo %
Hesperiidae - soumračníkovití	16	11	5	31
Papilionidae - otakárkovití	4	3	1	25
Pieridae - běláskovití	15	12	3	20
Lycaenidae - modráskovití	43	35	8	18
Nymphalidae - babočkovití	29	25	4	14
Satyrinae - okáči	24	13	11	46
Celkem	131	99	32	25

Denní motýli střední Moravy

32 druhů (25 %)

věk: 120 let

MŽP ČR, AOPK ČR , ČSE, entomologové,
ochranáři, obyvatelé střední Moravy
a další zarmoucení

„Noční druhy“

- velcí noční: cca 500 druhů
- vymřelý: pabourovec jestrábníkový
(*Lemonia dumi*)
- vymírající:
lišaj pryšcový
(*Hyles euphorbiae*)

hřbetozubec jarní
(*Odontosia sieversii*)

A nyní hledejme odpověď!

Proč???

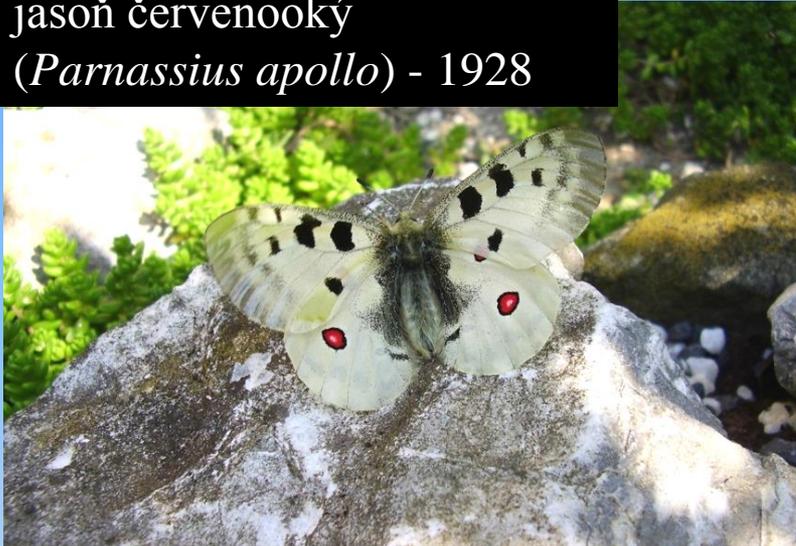
Před rokem 1950

„To se louky i lesy hmyzem hemžily!“

- příroda a krajina byly pestřejší, rolníci hospodařili odlišně
- louky se kosily v delších intervalech a postupně
- části krajiny zůstávaly bez zásahu
- nepoužívala se umělá hnojiva a pesticidy
- využívala se pastva
- lesy různověké, druhově pestré, rozvolněné

Vyhynuly pouze 4 druhy:

jasoň červenooký
(*Parnassius apollo*) - 1928

okáč medyňkový a bělopásný – 1938
(*Hipparchia fagi* a *H. hermione*)

soumračník bělopásný
(*Pyrgus alveus*) - 1945

50.–80. léta 20. století

Socialistické zemědělství a hospodaření pro řadu druhů znamenalo likvidaci, vyhynulo 17 druhů!“

- vytváření rozlehlých lánů a uniformní krajiny
  - rušení mezí, remízků (biokoridorů a biocenter)
  - meliorace a odvodňování vlhkých míst
  - konec extenzivní pastvy
  - ponechání lokalit bez jakéhokoliv zásahu = zarůstání
  - „bezúdržbová“ ochrana rezervací
  - nadměrné používání umělých hnojiv a pesticidů - nitrifikace a ruderalizace
  - rozvoj chataření
-
- změna charakteru biotopů, zánik lokalit
  - přerušování komunikací mezi populacemi
  - nedostatek živných rostlin pro housenky a nektar poskytujících rostlin pro dospělce

Louky a staré lomy

okáč skalní

(*Chazara briseis*) - 1965

okáč metlicový

(*Hipparchia semele*) - 1967

žluťásek barvoměnný

(*Colias myrmidone*) - 1968

Vlhké louky a slatiny

ohniváček rdesnový
(*Lycaena helle*) - 1952

hnědásek rozrazilový
(*Melitaea diamina*) - 1959

„A jak to dopadlo s lesy?“

- stejnověké monokultury, výsadba smrků
  - husté zapojení stromového patra, minimum světlin
  - likvidace keřových a lučních lesních lemů
  - ruderalizace a nitrifikace lesů - zarůstání kopřivami, svízelem přítulou, bezem černým
  - odstraňování ekonomicky nevýhodných druhů (bříza, vrba, osika) i starých vykotlaných stromů
- **nedostatek světlin s nektar poskytujícími rostlinami pro dospělce**

okáč hnědý
(*Coenonympha hero*) - 1978

Lesy

hnědásek osikový
(*Euphydryas maturna*) - 1963

1980 – 2018

„Je to a bude lepší?“

90. léta

- management ve vztahu k botanické složce
- „parkové sečení“ MZCHÚ - celoplošné a úplné, často s využitím mechanizace, opakované

Dnes

- pravidelné a časté „fotbalové“ sečení zeleně ve městech a zahradách
- jednotná unijní pravidla pro hospodaření a uplatnění dotací (stanovují počet a termíny sečí)
- **nezájem o chov drobného zvířectva**

nezájem o drobné sečení

➤ **opětovné zarůstání lokalit a nedostatek nektar poskytujících rostlin pro dospělé**

Plošná „parková“ seč (1995 – 2000)

Chvalnov-Lísky, NPR Oulehla-Srabišov

Čelechovice na Hané, Přírodní park Velký Kosíř

Xerothermy

Náměšť n. H., PR Terezké údolí

Kojetín, PP Včelínské louky

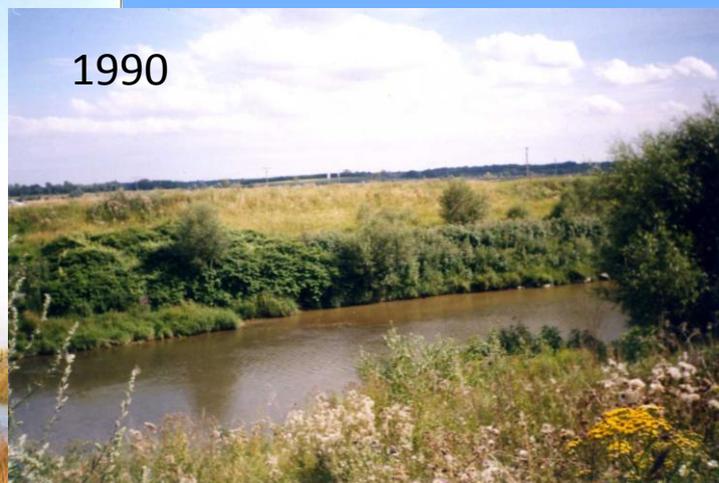

Nivní louky

Břehy řek – úpravy, zarůstání + nevhodné sečení

Troubky n. B. – Tovačov, Bečva u soutoku s Moravou (1990–2018)

Druhy v současnosti na „černé (červené)“ listině Olomoucka

Druhy neznámé a vymírající!!!

okáč jílkový
(*Lopinga achine*) - 1988

okáč šedohnědý
(*Hyponephele lycaon*) (2004)
+ VÚ Březina 2015

modrásek ligrusový
(*Polyommatus damon*) - 2000

jasoň dymnivkový
(*Parnassius mnemosyne*)

soumračník žlutoskvrnný
(*Thymelicus acteon*)

Druhy ohrožené!!!

hnědásek květelný
(*Melitaea didyma*)

hnědásek kostkovaný
(*Melitaea cinxia*)

modrásek rozchodníkový
(*Scolitantides orion*)

modrásek bahenní
(*Phengaris nausithous*)

Druhy ohrožené!!!

modrásek černoskvrný
(*Phengaris arion*)

modrásek očkovaný
(*Phengaris teleius*)

„A co tedy dál?“

Zásady správného managementu:

- mozaiková nebo částečná seč lokalit
- vhodná časová realizace
- využití extenzivní pastvy
- ponechání části křovinatého lemu lokalit (trnky)
- zakládání květnatých luk
- management provádět citlivě s ohledem na nejvýznamnější taxony a složky ekosystémů
- řízené rychlé zimní vypalování, pojezdy těžké techniky (xerotermy, vojenská cvičiště)
- **udržení a podpora vhodného stupně sukcese založeného na mozaikovitosti zásahů a hospodaření**
- **zakládání květnatých luk**
- **omezení intenzivního sečení**

Mozaiková seč a vhodná aktivita (2000 – 2018)

Slatinice, PR Malý Kosíř (2000)

Chvalnov, PR Přehon (2000)

vojenské újezdy (2015)

Trocha optimismu na závěr!

Druhy znovu zaznamenané nebo se zvolna šířící

otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*)
(do 1960, od 2000)

soumračník černohnědý
(*Heteropterus morpheus*) (od 1996)

babočka vrbová
(*Nymphalis xanthomelas*) - 2007

martináč hrušňový
(*Saturnia pyri*) (2015 – 2018)

Parnassius apollo
Euphydryas maturna
Melitaea diamina
Parnassius mnemosyne
Phengaris arion

↑
Opava, Ostrava

← Zábřeh, Praha

OLOMOUC

→ Přerov, Zlín

Parnassius mnemosyne
Euphydryas maturna
Polyommatus damon
Heteropterus morpheus
Lycaena dispar

↓
Vyškov, Brno

Parnassius mnemosyne
Chazara briseis
Melitaea cinxia
Melitaea didyma
Hyponephele lycaon

Lycaena helle
Lopinga achine
Coenonympha hero
Parnassius mnemosyne
Odontotia sieversii

